

A világgazdasági keretrendszer átalakulása

Vakhal Péter, tudományos főmunkatárs
Kopint-Tárki Konjunktúrakutató Intézet, Budapest

A folyamatosan változó világgazdaság

- A világgazdasági környezet egy lokális közösség számára exogén tényező.
- A keretrendszer alakulását a közösség befolyásolni nem tudja, annak irányára, sebességére lényegi ráhatása nincs.
- Ezeket a tényezőket adottságként kell kezelni, a teljes adaptáció, és az optimalizált alkalmazkodás az egyedül lehetséges stratégia.
- Ennek elmaradása izolációhoz és autarkiához vezethet, amelyet a történelem jellemzően nem igazol vissza.
- Eddig a diverzifikált, fejlesztés és innovációra épült tiszta és ellentmondásoktól mentes piacgazdaság látszott működő stratégiának, azonban jelen keretrendszerben már komolyan megkérdőjelezhető mindezek fenntarthatósága.

Kihívások a világgazdaság előtt a következő évtizedekben

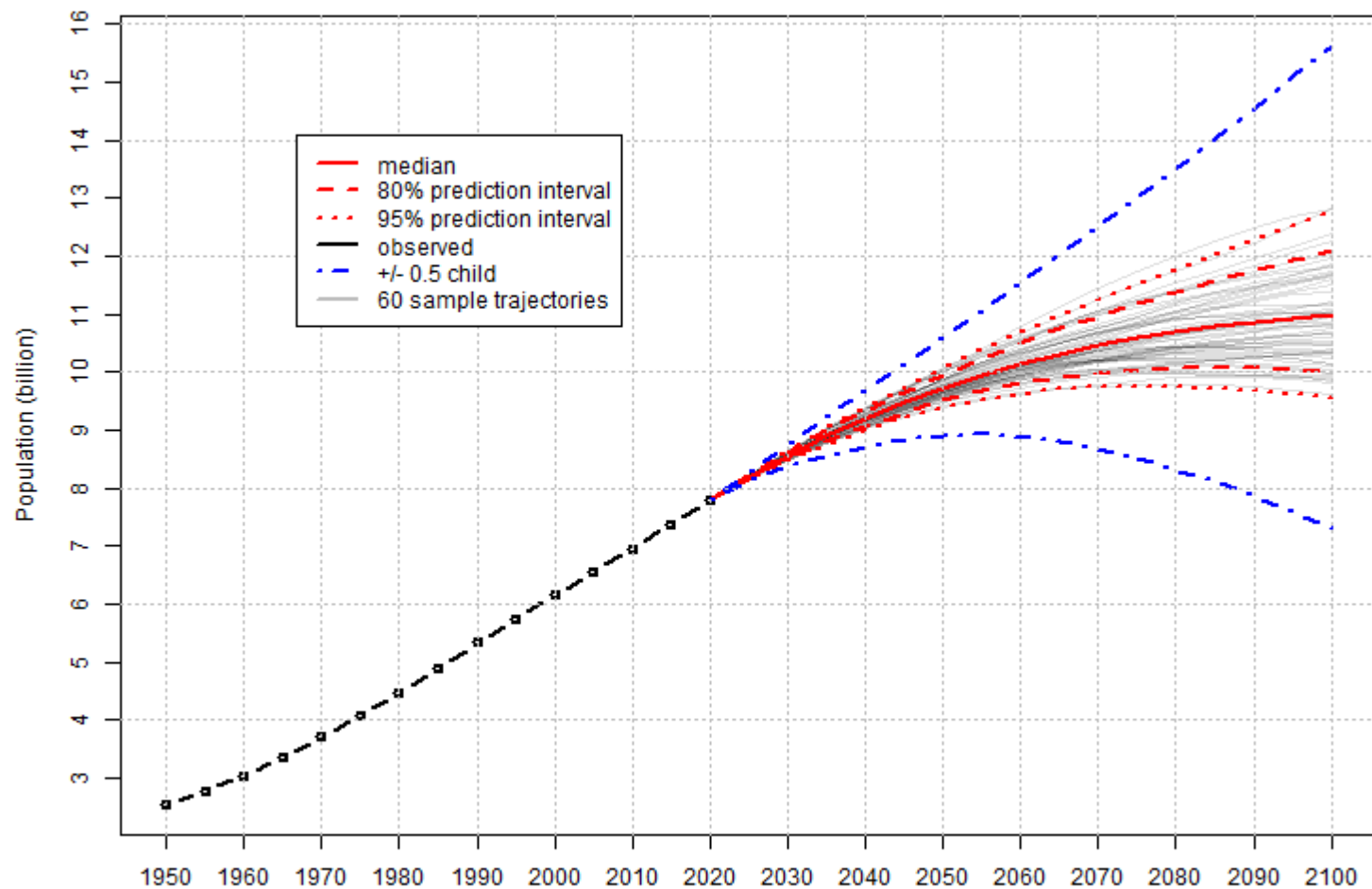
- Klímaváltozás
 - Biodiverzitás elvesztése, az ökoszisztéma összeomlása
 - Extrém időjárási események (szárazságok, áradások, extrém hőség és hideg)
 - Emberi eredetű katasztrófák (különösen az erőművek, gátak terén)
 - Geofizikai katasztrófák (földrengés)
- Az árupiaci egyenlőtlenségek súlyosbodása, pénzügyi válság
 - Eszközár buborékok (ingatlanpiac)
 - Adósságválság
 - Infláció, stagfláció
 - Ellátási zavarok (élelmiszeriparban)

Kihívások a világgazdaság előtt a következő évtizedekben

- Állami és államközi, multilaterális intézményrendszer válsága
 - Az USA hegemóniájának lassú erodálódása, Kína előretörése, az EU stagnálása
 - Kisebb geopolitikai konfliktusok
 - Terrorizmus
 - Társadalmi kohézió erodálódása
- Egészségügyi kihívások
 - További fertőző betegségek kialakulása
 - Idősödő társadalom ellátása, mentális betegségek kezelése, új gyógyszerészeti kutatások finanszírozása
- Technológiai kihívások
 - Digitális egyenlőtlenség, digitális nagyhatalmak kialakulása, kiberbiztonság
 - Technológiai lemaradás

Túlnépesedési probléma

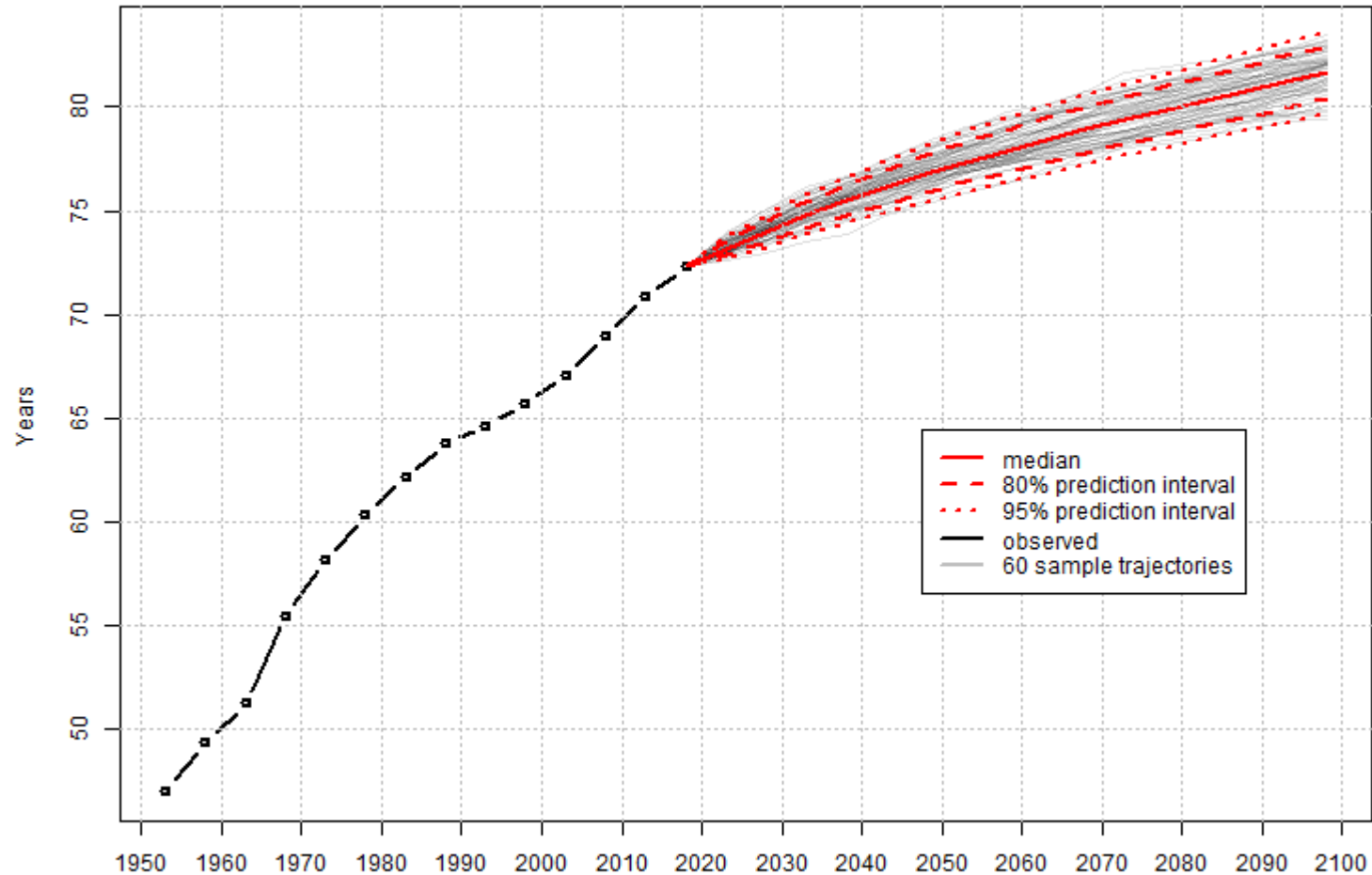
A Föld népességének várható alakulása

A meredekség csökkenésének egyik oka, hogy a várható élettartam növekszik, a reprodukciós ráta pedig csökken. Így a születésszám hosszú távon gyorsabban esik, mint a mortalitás.

Többen, több ideig

A Föld népességének születéskor várható időtartama

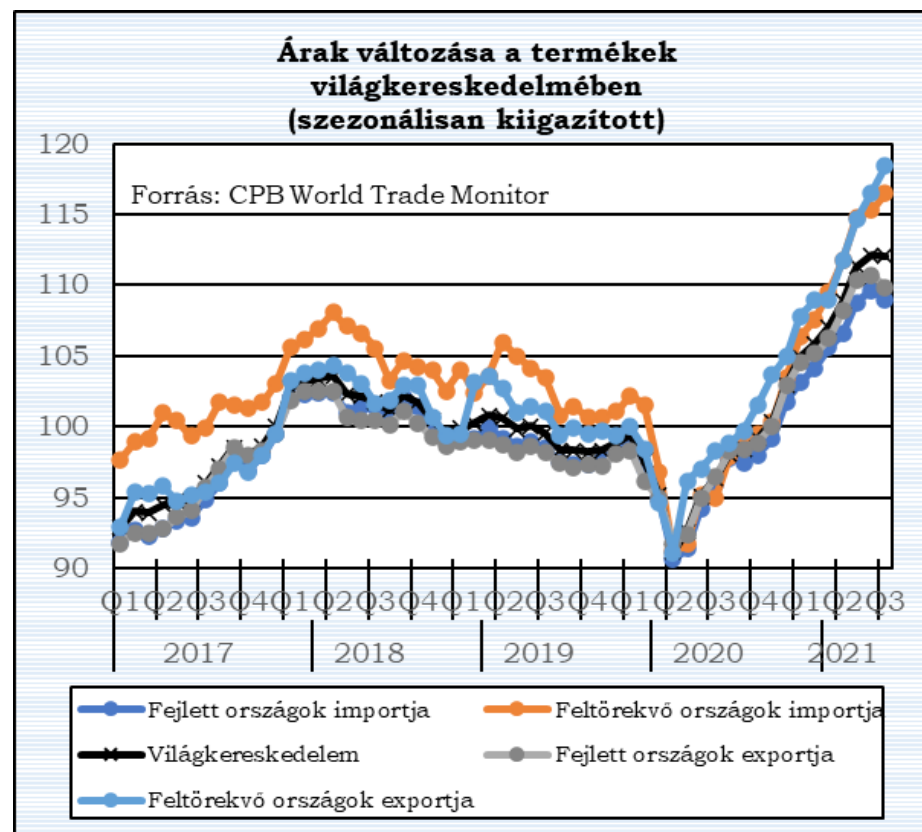
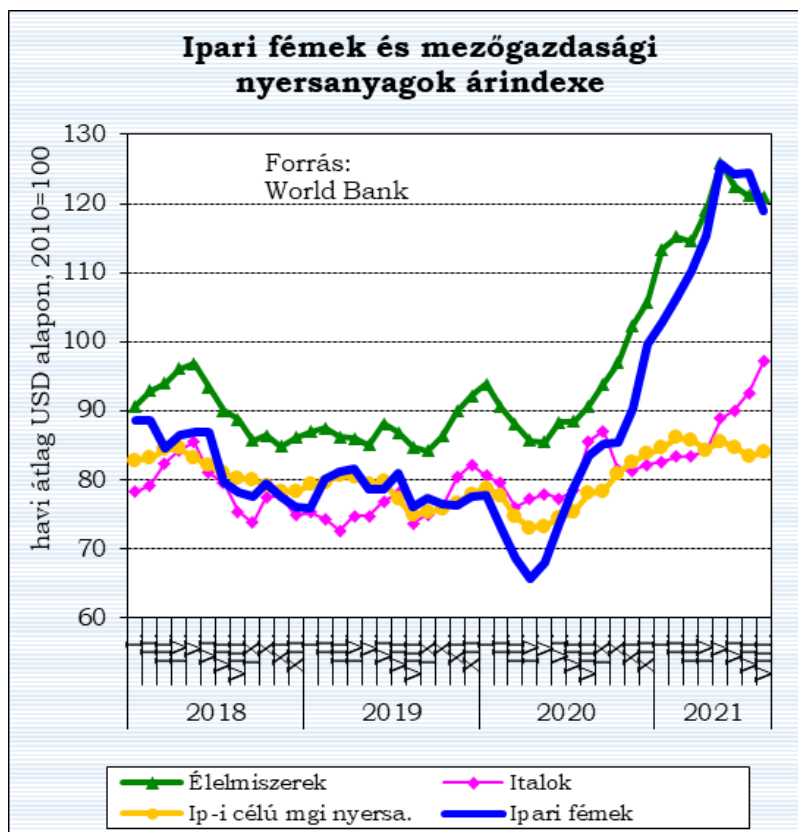
A túlnépesedési probléma következményei

- A népességnek hely-, és alapellátási igénye van, ezen kívül különböző fogyasztási igénye is folyamatosan növekvő.
- Egy bizonyos pontig mindez a gazdaságra élénkítő hatással van, utána azonban már kifejezetten káros. Ez az ún. Malthus-i momentum, mikor a gazdaság nyersanyagai nem elegendők a népesség ellátásához. Ennek globális szinten lépcsőzetesen épülő jelei vannak:
 1. Egyenlőtlenségek kialakulása
 2. Humanitárius katasztrófák
 3. Elvándorlás
 4. Egyenlőtlenségek átmeneti javulása, majd újabb, ezúttal súlyosabb elmélyülése
 5. Ellátási zavarok a fejlett világban is, környezeti gondok
 6. És így tovább...

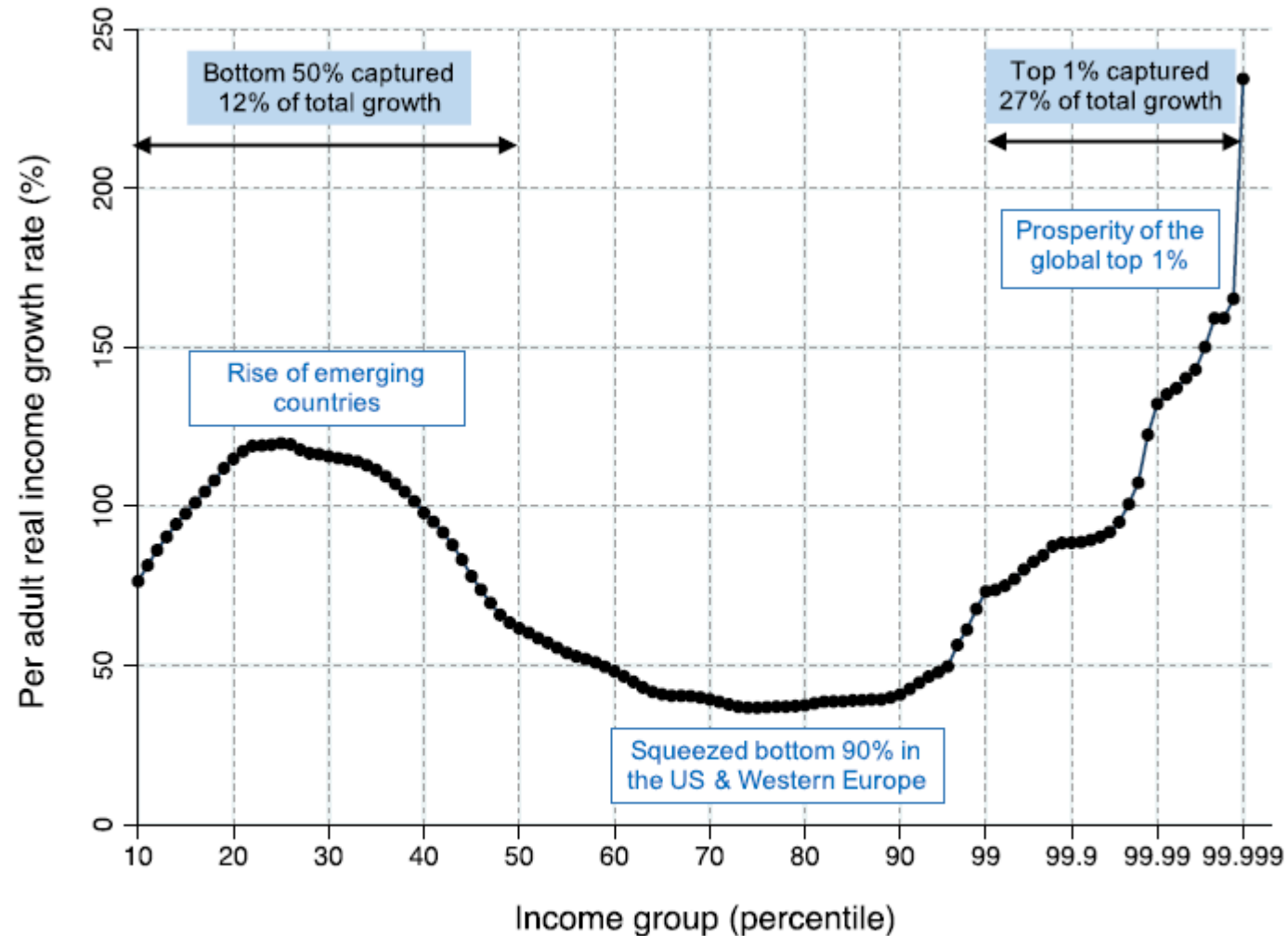
Szűkös erőforrások

- A Föld népességének energia és fogyasztási igénye folyamatosan növekszik
- Az energia- és nem-energiahordozók kínálata azonban véges, a szűk keresztmetszetek egyre jobban érződnek.
- Mindez az árak egyre gyorsuló emelkedésével, illetve átmeneti hiányok kialakulását vonja maga után az alapanyagok piacán.
- A kitermelés sokszor veszélyes, ritkaföldfémek terén pedig Kínának monopóliuma van.
- Leginkább Veszélyeztetett termékek köre: élelmiszerek (hangsúlyosan ideértve az állati takarmányokat is), fém- és nemfém ipari nyersanyagok.

Az árak változása a nyersanyagpiacon

A jövedelmi egyenlőtlenségek változása 1980 és 2018 között

Az egyenlőtlenségek változásának hatása a piacra

- A régiós vásárlóerő bővülése a fejlett országokhoz képest valamelyest gyorsabb, azonban továbbra is jelentősen elmarad attól.
- A belső regionális egyenlőtlenségek (gazdag vs. szegény térségek) rosszabbodnak.
- Egy markáns réteg számára a standard régiós életszínvonal még generációkig nem elérhető. Az érintett lakosság száma csak Magyarországon még mindig 1,7 millió fő, de jelentős a javulás.
- Ennek következménye, hogy a legújabb és legdrágább technológiai újítások, innovációk ezekben a térségekben egyszerűen nem piacképesek.

Hatalmas az igény az újításokra

- Elsősorban a klímaváltozás miatt, de a fogyasztói igények rohamos változása okán is a technológiai innovációkra óriási a kereslet.
- A kormányok és kormányközi szervezetek a fejlesztési programokban egyre nagyobb hangsúlyt fektetnek a technológiai újításokra, amelyet azonban sokszor teljesen áthat a politika.
- Az elvárt (most már a glasgow-i egyezményben rögzített) célok teljesítéséhez az alapok sokszor egyáltalán nem állnak rendelkezésre.
- A térségben az infrastruktúra fejletlen, az energiaellátás nem minden esetben biztosított, a humánerőforrás pedig a modern piaci igényeket nem tudja kiszolgálni, miközben a teljes digitalizáció még kormányzati szinten is csak távlati cél.

A termelékenység bővülése az egyetlen út

- Ahhoz, hogy a szűkös erőforrások iránti igényünket csökkenteni tudjuk, illetve ahhoz, hogy a technológiai újításokat képesek legyünk adaptálni, a termelőkapacitások termelékenységének határozott javulására van szükség.
- Jelenleg egy magyar munkavállaló az EU27 átlag 76%-át termeli meg, az osztrákénak csupán 61%-át. A V4 országok közül itthon a legalacsonyabb a termelékenység. A hatósági béremelés mindezen semmilyen formában nem segít.
- Az euró bevezetésének elodázásával a versenyképesség mesterségesen javítható, azonban ennek vannak korlátjai.

Mi várható a következő években?

- A világgazdaságban, különösen a fejlett országokban óriási adósságállományok kumulálódtak fel.
- Az infláció, a logisztikai szűk keresztmetszetek valamint az alapanyaghiány lefojtják a növekedést, jövőre már közel sem várható ekkora bővülés.
- Egyes szegmensekben áruhiány alakult ki (járműipar), ennek továbbgyűrűzése várható a feldolgozóiparban és egyes iparcikk igényes szolgáltatásokban.
- Várhatóan tovább fog folytatódni a digitális szolgáltatások aranykora.
- A negatív reálkamatkörnyezet biztosan nem tartható fenn még sokáig, ez eszközár buborékok kialakulásával fenyeget.

Mi várható a következő években?

- A közösségi gazdasági élénkítő programok átalakulnak, a disztribúció elve megváltozik és a célzott, jól megfogalmazott támogatások felé tolódik el. Ez a támogatotti kör jelentős zsugorodását okozhatja.
- A hazai források kénytelen átvenni a kiesett támogatások szerepét, ezekben jelentős a politikai kockázat.
- A fejlett államokban el fog indulni az adósságkonszolidáció (ha nem így lesz, akkor a kamatkörnyezet romlik), amely számos irányt vehet:
 - Költségvetési bevételek növelése adóemeléseken keresztül (nem valószínű)
 - Megszorítások a költségvetési kiadások csökkentésén keresztül (kis valószínűségű)
 - Mérsékelt, de korábbi éveknél magasabb áremelkedés tolerálása mellett történő adósság elinflálás (közepes valószínűségű)

Következtetések

- A rövid és középtávú kilátások szempontjából a globális kockázatok térségünkben mérsékelten érvényesülnek.
- A legégetőbb probléma, hogy jelenleg csak elvétve vannak meg az alapjai a klímasemleges gazdaságra és a teljes digitalizációra való átállásnak. Az infrastruktúra azonnali fejlesztést igényel.
- A termelékenység javuló tendenciát mutat, azonban a jelenlegi sebesség mellett az EU átlag utolérésének alsó becslése is legalább 20 év.
- A humán erőforrás jelentős fejlesztése kritikus, ennek elmaradása tartós leszakadást eredményezhet.

Köszönöm a figyelmet!

peter.vakhal@kopint-tarki.hu